

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України від 22.09.2014 № 591/ Національний банк, Постанова.
2. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України (щодо податкової реформи) від 2.12.2014 року № 1578. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
3. Бібліотека економістів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/64/4737.html>
4. Бюджетна підтримка ЄС в Україні. Під загальною редакцією Наталії Старостенко, автори Наталія Старостенко, Олена Саченко, Вікторія Колосова, Наталія Слинько. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2014. – 60 с.
5. Круш П.В. Інфляція: суть, форми та її оцінка: Навч. посіб / П.В. Круш – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
6. Олексенко Р.І. Причини та наслідки інфляційних процесів в Україні / Р.І. Олексенко. / Ефективна економіка. – 2009. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
7. Скільки рефінансування НБУ видав банкам у 2014 році / Фінбаланс від 01.01.2015 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua>.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
9. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
10. Фінансовий портал Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>.
11. Всеукраїнська Асоціація кадровиків. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kadrovik.ua>.

УДК 336 (437.6.):261.7

Палінчак М.М.

*доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних відносин,
декан факультету міжнародних відносин
Ужгородського національного університету*

Дроздовський Я.П.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ ЦЕРКВИ (НА ПРИКЛАДІ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ)

В даній статті аналізується пряма модель державного фінансування церкви на прикладі Словацької Республіки. Досліджується становлення системи фінансового забезпечення церкви державою у Словаччині, виділяються її характерні риси.

Ключові слова: державно-церковні відносини, пряма модель державного фінансування церкви, релігійні організації, свобода думки, совісті, віросповідання.

Палинчак Н.М., Дроздовский Я.П. ГОСУДАРСТВЕННОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ ЦЕРКВИ (НА ПРИМЕРЕ СЛОВАЦКОЙ РЕСПУБЛИКИ)

В данной статье анализируется прямая модель государственного финансирования церкви на примере Словацкой Республики. Исследуется становления системы финансового обеспечения церкви государством в Словакии, выделяются ее характерные черты.

Ключевые слова: государственно-церковные отношения, прямая модель государственного финансирования церкви, религиозные организации, свобода мысли, совести, вероисповедания.

Palinchak M.M., Drozdovskiy Y.P. STATE FUNDING OF THE CHURCH (ON THE EXAMPLE OF THE SLOVAK REPUBLIC)

This paper analyzes the model of direct public funding for example, Slovak Republic. Analyzes the development of a system of financial support by the state of the Church in Slovakia, highlighted its characteristic features.

Keywords: church-state relations, direct public funding model churches, religious organizations, freedom of thought, conscience and religion.

Постановка проблеми. Взаємовідносини між державою і церквою, їх становлення та трансформації є однією з найважливіших як для осмислення і вдосконалення політичної практики, так і для подальшого науково-теоретичного та інформаційно-аналітичного аналізу суспільно-політичних відносин. Проблема державно-церковних відносин завжди була актуальною, оскільки ці обидва суб'єкти значною мірою визначали вектор розвитку соціально-політичних процесів упродовж всієї історії людської цивілізації.

Одним із важливих аспектів державно-церковних відносин є проблема фінансового забезпечення церкви та релігійних організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних учених, які займаються проблематикою державно-церковних відносин, потрібно відзначити

Є.В. Єленського [2-3] та О.Н. Саган [4]. Також корисними для нашого дослідження стали праці зарубіжних вчених, такі як М. Шмідт [11, 12] та М. Моравчикової [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливості моделі фінансової підтримки церков державою як один засадничих аспектів державно-церковних відносин у Словацькій республіці.

Метою даної статті є розглянути модель прямого державного фінансування церкви та релігійних організацій на прикладі Словацької Республіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система фінансового забезпечення церкви державою у Словаччині має глибокі коріння з часів Австро-Угорщини, коли церкви як організації були підпорядковані державі [10]. У відповідності із Законом від 1898 р.,

влада Австро-Угорщини гарантувала духовенству всіх зареєстрованих церков «конгруа» – надбавку до заробітної плати духовенства, якщо грошова винагорода не була нижчою від середнього рівня. Цю норму було рецесійовано в першій Чехословацькій Республіці в 1926 р. Законом «Про конгруа», правові норми якого гарантували духовенству всіх визнаних церков щорічну доплату, яка підвищувалася кожні три роки.

Чехословаччина була єдиною із соціалістичних країн, в якій було збережене державне фінансування церкви. Згідно із Законом від 1948 р. про економічне забезпечення церков та релігійних спілок держава взяла на себе зобов'язання фінансового забезпечення церкви, але залишила за собою право приймати рішення стосовно всіх важливих питань її діяльності. Держава в зазначений історичний період виділяла кошти тільки на заробітну плату духовенству; інші форми діяльності церкви вона фінансово майже не підтримувала.

Сьогодні Словачка Республіка гарантує своїм громадянам релігійну свободу, а з церквами співпрацює на засадах взаємного партнерства. В 1990 р. було анульовано нагляд держави за церквою, але фінансове забезпечення церкви державою було збережене.

Першим демократичним законом, що регулював державно-церковні відносини, був Закон с. 16/1990 Zb. від 23 січня 1990 р., який замінив закон від 1949 р. «Про матеріальне забезпечення церкви та релігійних організацій державою». У § 1 прийнятого Закону було встановлено: «Держава надає персональну матеріальну винагороду священнослужителям тих церков та релігійних організацій, яким особисте матеріальне заохочення було надане до 31 грудня 1989 р., в обсязі, який визначено державним бюджетом Чеської республіки та Словацької республіки» [6, с. 100]. Згідно із Законом, духовну діяльність у церкві та релігійних організаціях могли виконувати тільки ті особи, які мали бездоганну репутацію.

Важливою законодавчою нормою по відношенню до релігійних організацій була Постанова влади Чеської і Словацької федеративної республіки с. 578/1990 Zb. від 20 грудня 1990 р. «Про регулювання заробітної плати духовенству церков та релігійних організацій», у відповідності з якою було збільшено розмір щомісячної заробітної плати духовенству церков і релігійних організацій, що змінювалася в залежності від стажу роботи. На відміну від попереднього новий Закон дозволяв встановлювати ще й доплати, які церкви мали право робити за рахунок власних коштів [11, с. 3]. Управителем фінансових засобів, які виділяли церкві, є церковний відділ Міністерства культури Словацької Республіки, що розподіляє ці ресурси серед церков та релігійних спілок.

Кошти на будівництво нових, реконструкцію та ремонт старих церковних об'єктів і на ремонт монастирів до 1993 р. виділялися за цільовим призначенням.

Постановою уряду Словацької Республіки № 509 від 3 червня 1992 р. «Про економічне забезпечення церкви» було прийнято програму перехідного періоду на 1994-1998 рр., згідно з якою держава продовжувала фінансувати спеціально визначені потреби церкви.

На основі згаданих актів держава надає окремим церквам фінансові засоби на заробітну плату священникам. Кошти виділяються з державного бюджету Словацької Республіки на відповідний рік згідно із Законом «Про державний бюджет Словацької Респу-

бліки». Держава бере також участь у фінансуванні витрат, пов'язаних із церковною адміністративною діяльністю. Ці кошти також передбачені держбюджетом Словацької Республіки на відповідний рік.

Держава та адміністративно-територіальні одиниці можуть зі своїх коштів виділяти певну частину на реставрацію та ремонт об'єктів, що є власністю церкви, особливо тих, котрі зареєстровані як пам'ятки культури. Держава надає допомогу при ремонті церковних споруд, у першу чергу нерухомих сакральних культурних пам'яток у рамках фінансування з коштів державного фонду культури «Прословакія».

Ще до розробки нової системи фінансування церкви держава прямо в державному бюджеті визначала фінансові ресурси для церков на відповідний рік, які щорічно актуалізувалися й мали виключно цільовий характер. І після закінчення перехідного періоду, коли було введено нову систему фінансування церков, церква й надалі залишається залежною від коштів, що надходять із державного бюджету, особливо коли йдеться про оплату праці представників духовенства, вчителів релігії чи про ремонт сакральних культурних пам'яток.

Згідно з податковим законодавством Словацької Республіки, церква та релігійні організації мають цілий ряд пільг. Так, у відповідності із Законом с. 93/1994 Z. z. «Про податок на нерухомість», церква звільняється від сплати податків на землю, будівлі. Закон с. 147/1994 Z. z. «Про податок із вкладів» звільнив від оподаткування церковні фонди та регулярні внески членів общин [5, с. 96].

Держава як єдиний відповідальний правонаступник після падіння комуністичного режиму не може зняти з себе моральної відповідальності за сучасне економічно важке становище церкви та релігійних спілок і усвідомлює, що навіть великі пожертви та внески віруючих неспроможні зарадити справі. З іншого боку, церковні ієрархи і клір добре усвідомлюють обмежені економічні можливості держави, яка не в змозі у повному обсязі компенсувати велику заборгованість та виправити кривду, що була скоєна церкві, особливо в період 1950-х років. Тому церква готова нести важку ношу перехідного періоду, як і всі інші суб'єкти посткомуністичного суспільства.

У липні 1997 р. Словацьку Республіку відвідав міністр закордонних справ Ватикану архієпископ Тауран. Було проведено три раунди переговорів (липень 1997 р., лютий 1998 р., вересень 1998 р.). Спільна комісія з питань підготовки договору між Ватиканом та Словацькою Республікою активно почала працювати з лютого 1999 р. Одним з найбільш дискусійних питань роботи комісії були питання фінансового забезпечення та автономії церкви. Ватикан спільно зі словацькими єпископами поставили питання про розширення фінансування римо-католицької церкви. Уряд запропонував ввести церковний податок, подібний до податку, що збирається в Німеччині. Церква виявила бажання зберегти статус-кво: щорічні пожертви відповідно з поточними потребами.

Згідно з постановою уряду Чеської та Словацької Федеративної Республіки № 578/1990 Збірника законів «Про врегулювання заробітної плати, що надається духовенству церков та релігійним громадам» і постановою уряду Словацької Республіки № 187/1997 «Про врегулювання зарплат, що надаються духовенству церкви та релігійним громадам», заробітну плату та відрахування відповідним фондам працевлаштування, соціального та пенсійного забезпечення духовенства в повному обсязі забезпечує держава у формі щомісячних виплат згідно з лімітом міністерства фі-

нансів Словацької Республіки [7, s. 161]. Фінансова гарантія цих виплат з боку державних органів належить лише зареєстрованим церквам та релігійним громадам за умови подання заяви. Отримання фінансових виплат від держави не є обов'язком церков. Із 16 зареєстрованих державою церков та релігійних організацій цим правом не скористалися з різних міркувань 3 суб'єкти: Християнські збори, Свідки Єгови та церква адвентистів сьомого дня.

З коштів державного бюджету частково відшкодовуються витрати на функціонування єпископських адміністрацій, центральних органів церков та релігійних громад. З держбюджету надається допомога і благодійній католицькій організації «Caritas», кошти з якої йдуть на утримання харитативних будинків, що знаходяться під її патронатом. Хоча основним джерелом фінансування цієї організації є власні джерела та пожертви прихожан, дотації та гранти для проектів соціальної та харитативної діяльності надаються з фондів Міністерства праці, соціальної політики та сім'ї Словацької Республіки. У надзвичайних ситуаціях влада надає одноразові цільові дотації зі свого бюджетного резерву для церковних шкіл, які зазвичай утримуються коштом церков. Богословські факультети окремих церков є частиною державних університетів, що фінансуються з бюджетного відділу Міністерства освіти Словацької Республіки [7, s. 162].

В період 1992-1997 рр. держава виділила 700 млн. словацьких крон для будівництва та ремонту сакральних об'єктів, які є власністю церков та чернечих орденів. Церкви мають право отримувати фінансову допомогу на реконструкцію унікальних сакральних об'єктів і збереження культурної спадщини від державного фонду культури «Pro Slovakia». Із цього джерела фінансування церква в період 1992-1997 р. отримала 135 млн. словацьких крон.

Якщо в 1998 р. з державного бюджету на потреби церкви було виділено 457 млн. словацьких крон, то в 2003 р. ця сума сягнула 670 млн. крон.

У серпні 2001 р. уряд Словацької Республіки створив спеціальну комісію для розгляду можливості фінансового відшкодування жертвам голокосту під час Другої світової війни. В листопаді 2001 р. було підписано угоду між Словацькою державою та Центральним союзом єврейських релігійних громад. Згідно з цим документом уряд Словацької Республіки мав виділити близько 20 млн. дол. США, які зосереджувалися на спеціальному рахунку Національного банку республіки, а сам процес відшкодування тривав до 2012 р. Питання розподілу коштів, які йшли на виплату компенсацій жертвам голокосту, культурно-освітні програми та відновлення синагог і цвинтарів, вирішувала комісія із 7 осіб (4 представники єврейської громади і 3 представники уряду).

Водночас протягом останніх років єврейська община Словаччини в судовому порядку безуспішно намагається домогтися від Німеччини повернення

коштів, які Словацька держава під час Другої світової війни сплатила за депортацію єврейського населення (за кожного депортованого словацького єврея нацистська Німеччина отримала по 500 рейхсмарок).

Висновки. Отже, модель державного фінансування релігійних організацій у Словацькій Республіці проявляється у залежності церкви від коштів, що надходять із державного бюджету, особливо коли йдеться про оплату праці представників духовенства, вчителів релігії чи про ремонт сакральних культурних пам'яток. Фінансова підтримка Словацькою державою церков здійснюється також опосередковано через звільнення від сплати різних видів податків: із земельних угідь, будов, митних процедур. Дії, пов'язані з реституцією церковного майна, також звільнюються від судового мита.

Таким чином, держава надає церквам посильну фінансову та матеріальну допомогу й тим самим намагається компенсувати збитки, завдані церкві комуністичним режимом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Государства и религии в Европейском Союзе (опыт государственно-конфессиональных отношений) / Под ред. Г. Робберса. – М.: Институт Европы РАН, 2009. – 719 с.
2. Єленський В. Є. Restitutio in integrum: Релігійно-суспільні зміни в посткомуністичній Європі / В. Є. Єленський // Людина і світ. – 2000. – Липень. – С. 30-36.
3. Єленський В. Є. Моделі релігійно-суспільного розвитку і державно-церковних відносин в процесі трансформацій посткомуністичних європейських країн / В. Є. Єленський // Актуальні проблеми державно-церковних відносин в Україні: Науковий збірник. – К.: VIP, 2001. – 206 с. – С. 52-70.
4. Саган О. Н. Держава і церква – основні моделі взаємовідносин / О. Н. Саган // Релігійна свобода: природа, правові і державні гарантії: Науковий щорічник / За ред. А. Колодного. – № 3. – К., 1999. – С. 45-49.
5. Juran J. K problematike finančného zabezpečenia cirkvi a naboženských spoločností v Slovenskej republike / J. Juran, R. Ciker // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2000. – Bratislava, 2001. – 96 p.
6. Kemp J. Spolupraca štátu s cirkvami a naboženskými spoločnosťami v oblasti finančných vzťahov na Slovensku / J. Kemp // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 2000. – Bratislava, 2001. – 178 p.
7. Kralík J. K problematike finančného zabezpečenia cirkvi a naboženských spoločností v Slovenskej republike / J. Kralík, J. Juran // Právny obzor. – 2001. – № 2. – 167 s.
8. 518 Moravčíková M. Cisárovo Cisárovi. Ekonomické zabezpečenie cirkvi a naboženských spoločností / M. Moravčíková, M. Cipár. – Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 2001. – 277 s.
9. Moravčíková M. Religiozita na Slovensku / M. Moravčíková, M. Cipár // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 1997. – Bratislava: Ústav pre vzťahy štátu a cirkvi, 1998. – 211 s.
10. Pešek J. Pod kuratelou moci: Cirkvi na Slovensku v rokoch 1953-1970 / J. Pešek, M. Barnovský. – Veda, 1999. – 293 s.
11. Šmid M. Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svatou stolicou: koncepcia a komentár / M. Šmid. – Bratislava, 2000. – 122 s.
12. Šmid M. Příprava Základnej zmluvi medzi Slovenskou republikou a Svatou stolicou / M. Šmid // Ročenka Ústavu pre vzťahy štátu a cirkvi 1999. – Bratislava, 2000. – 187 s.